

Займенник. Узагальнення знань.

Урок у 6 класі

І. П. Дорошева, м. Донецьк

ТЕМА. Узагальнення та систематизація знань.

Розряди займенників. Відмінювання займенників, використання їх у мовленні. Засвоєння групи орфограм

Мета: узагальнити й систематизувати вивчене про займенник як частину мови; удосконалити вміння учнів визначати розряди, відмінювати займенники, пояснювати орфограми, правильно використовувати займенники у усному та писемному мовленні; розвивати увагу, спостережливість, пам'ять, логічне мислення; виховувати інтерес до вивчення української мови, любов до поезії, до рідного слова.

Обладнання: підручник, магнітофон, таблиця (будиночок займенників).

Тип уроку: урок узагальнення й систематизації знань.

Епіграф уроку:

*Барвистість одвічна народної мови —
Це щось невимовне, прекрасне, казкове:
І ласка любові, й зелена калина,
І пісня досвітня в гаях — слов'їна.*

П. Усенко

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент

1. Проблемна ситуація

Учитель. Діти, пригляньмося уважно до цього будиночка. Хто згадався, чому саме на 9 поверхів його поділено? Які це поверхі, як вони називаються? Протікайте казку і дайте відповідь на питання.

2. Інсценування казки

КАЗКА ПРО ЗАЙМЕННИК

У казковому лісі на просторій зеленій галявині жили собі займенники. Їх було багато, і всі такі різні. Тому часто сперечалися, а інколи навіть до бійки доходило.

Одного разу проходив тим лісом чарівник. Дивиться — якісь дивні створіння на галявині, до того ж не в настрої. Одні сваряться, інші б'ються, а деякі сидять і сумують.

- Хто ви? — запитав чарівник. — І що трапилось?
- Щось!
- Нічого!
- Казна-що! — навперебій почали вигукувати займенники.
- Страйвайте! Хто мені пояснить, що тут діється?
- Кожний!

- Сам!
- Хтось!
- Ніхто!
- Той!
- Цей!
- Абихто! — знову наввипередки закричали займенники.
- Хай говорить хтось один. Хто тут головний?
- Я! Він! Кожний! Всі! — почулося на галявині.
- Зрозуміло. Ви не можете помиритися, бо не можете поділитися. Цій біді ми зарадимо. — Чарівник маєнув своєю паличкою, і перед здивованими займенниками виріс чудовий дев'ятиповерховий будинок. (*На дошці малюнок будинку. Кожен поверх підписаній назовою певного розряду займенників, у віконцях видніються обличчя, підписані назвами займенників.*) Удруге маєнув — і кожен займенник зайняв свій поверх. Тепер вони мали власні кімнати, перестали сваритися й охоче ходили один до одного в гості.

3. Бесіда

Учитель. А тепер ви можете дати відповідь на поставлені питання?

- Чому саме на 9 поверхів чарівник поділив цей будиночок?
- Які це поверхи? Як вони називаються?

II. Повідомлення теми та мети уроку

Учитель. Сьогодні ми не тільки повторимо розряди займенників, а й пригадаємо особливості їх відмінювання, будемо удосконалювати вміння вводити займенники у речення.

III. Актуалізація опорних знань

1. Робота над епіграфом уроку

Учитель. Зверніть увагу на епіграф нашого уроку — це слова з поезії П. Усенка, вони вчать нас любити й шанувати рідну мову. (*Учень зачитує епіграф. Учні записують у зошити тему уроку та епіграф.*)

2. Бесіда

Учитель. Нагадайте, чому ця частина мови має таку назву. (Тому що займенники вживаються замість іменників, прикметників, числівників.)

- Як називаються в російській мові іменник, прикметник, числівник?
- А як займенник називається в російській мові?

Отже, слово «местоимение» має два корені (*мест-* та *-имен*).

Подібно до російської мови утворилось і українське слово «займенник» (замість *імен*).

3. Поетична хвилинка

Учитель. Учень нашого класу минулого уроку отримав індивідуальне завдання. Він повинен був самостійно знайти вірш про займенник та вивчити його напам'ять. А ви уважно послухайте вірш та доберіть до нього назгу.

ЗЛІТКИ ЗОЛОТИ

Чи ти задумувався, відкіль оті
У нашій мові злитки золоті?
Як намистини, диво калинове —
Частини мови!
Який співець, поёт, який письменник
Уперше слово вигадав — іменник?
Іменник! Він уявив собі на плечі
Велике діло — визначати речі...
...А поспітай звичайного займенника,
За кого він у мові? За іменника!
(Хоч може цей наш скромний осередок
Замінювати числівник і прикметник.)

(Д. Білоус)

Учитель. Автор цього вірша відомий український поет Дмитро Білоус. Свою поезію він назвав «Злитки золоті». Спробуйте пояснити цю назгу.

— Яку роль в мові виконує займенник?

IV. Узагальнення і систематизація знань

1. Практичне завдання

(На дошці записані речення.)

Ви чуєте, скільки вогню в нашій мові,
в палкому, гарячому, гарному слові?
Мова, наша мова, мова кольорова,
в ній гроза травнева й тиша вечорова.

Завдання. Прочитати речення. Назвати слова, що вказують на предмет, ознаку, кількість, але не називають їх. Визначити розряди займенників.

2. Відмінювання словосполучень із займенниками

Учитель. А як змінюється ця частина мови? Зараз ми продовжимо роботу над відмінюванням займенників.

Завдання. Провідмінити словосполучення. Ввести їх у речення.

Свое село, уся робота, цей рік, стільки учнів.

3. Колективна робота з підручником (впр. 413)

Учитель. А тепер давайте з'ясуємо, яку ж синтаксичну роль виконує займенник в реченні.

4. Робота з віршем М. Сингаївського

Завдання. Прочитати вірш, визначити тему, головну думку.

Учитель. А зараз потренуємося визначати граматичні ознаки займенників.

Всі, хто за нас поліг
у вирвищах смертей,

ви — в пам'яті землі,
ви — у серцях дітей...
Ви з нами кожен день —
у творчості, в труді.
І на землі дітей
Довічно молоді.

(М. Сингаївський)

Завдання. Записати займенники, які ви почули у вірші, визначити їх розряд, рід, число і відмінок.

5. Гра «Займенник у народній творчості»

Учитель. Зараз ми пограємо в гру. Для цього потрібно утворити 3 команди. Виграє та команда, яка швидше впорається із завданням. Треба навести загадки, які б починалися питальними займенником, та прислів'я і приказки, які б починалися відносним займенником. Загадки відгадують дві інші команди.

6. Диктант-тест

- 1) Назвіть розряди займенників.
- 2) До якого розряду належать займенники *мій, твій, ваш, наш*? Які займенники ще не вказані?
- 3) Назвіть означальні займенники.
- 4) Складіть два речення, у яких займенник *хто* виступав би питальним і відносним.
- 5) Складіть два речення, у яких *що* виступало б то сполучником, то займенником.
- 6) Поясніть правопис: *будь-що, ні з ким, де-що, аби-що, де в кого, комусь, нічого, хто-небудь, хтозна-що*.
- 7) Випишіть лише займенники: *хтозна-де, будь-який, коли-небудь, будь-як, будь-що, аби-коли, аби-хто*.

V. Підбиття підсумків уроку

1. Інтерв'ю

Учитель. Діти, до нас прийшли гости. (До класу заходить дівчина.)

Кореспондент. Я кореспондент шкільної газети. Дозвольте взяти інтерв'ю.

- Чим ви сьогодні займались на уроці?
- А яка частина мови називається займенником?
- Що нового ви дізнались про займенник?
- Розкажіть про особливості правопису цієї частини мови.
- Які займенники пишуться через дефіс?
- Чим різняться відносні займенники від питальних?
- Яку синтаксичну роль виконують вони в реченні?

VI. Оцінювання

VII. Домашнє завдання (диференційоване)

1. Написати твір-мініатюру «Рідна мова», використовуючи займенники.
2. Склади цікаві мовні завдання за вивченим матеріалом (малюнки фразеологізмів, мовні задачі тощо).
3. Оцінити свої знання і вибрати 2 вправи із запропонованих (впр. 409, 414, 416).